گفت‌وگو

از آیت‌الله جاودان پرسیدیم «چگونه در مسیر اربعین دل آرام می‌گیرد؟»

راز اربعین

احمدی | مریم احمدی شیروان | در عصر حاضر گویی همه ما بـاری از خستگی و لغزش‌های کوچک و بزرگ را بر دوش می‌کشیم و به دنبال روزنه‌ای می‌گردیم تا قدری جانمان را جلا دهیم. در این میان، راهپیمایی اربعین حرکتی است که میلیون‌ها دل شیدا را به یک مسیر واحد می‌کشاند. اما چه رازی در این قدم برداشتن‌ها نهفته است که زائران با وجود تمام سختی‌ها و گرما، احساس سبکی و گشایش درون می‌کنند؟

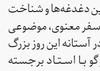

پاسخ به این دغدغه‌ها و شناخت باطن این سفر معنوی، موضوعی است که در آستانه این روز بزرگ در گفت‌وگو با استاد برجسته اخـلاق، آیت‌الله محمدعلی جـاودان به بحث گذاشته‌ایم.

■طهارتی که انسان را در گام‌های پیاده‌روی اربعین سبک‌بار می‌کند

آیت‌الله جاودان در ابتدای این گفت‌وگو به تشریح حقیقت زیارت اربعین و آثار باطنی قدم برداشتن در مسیر حضرت اباعبدالله الحسین(ع) پرداخته و می‌گوید: پیاده‌روی اربعین رویـدادی بسیار باشکوه و دارای ابعاد ملکوتی فراوانی است که ظاهر حوادث، تمامی حقیقت آن را بر ما آشکار نمی‌کند. هر گامی که زائر در این مسیر برمی‌دارد مقدمه‌ای است برای کسب عنایات غیبی که شامل حال زائران می‌شود و خطایای گذشته آنان به برکت این حرکت خالصانه و استغفار باطنی فرومی‌ریزد. درواقـع، انسان دارای قوای ادراکی باطنی است که به واسطه ارتکـاب گناه دچار انسداد می‌شوند. گناهان همانند حجاب‌هایی سنگین، مانع شنیدن و دیـدن حقایق معنوی می‌شوند. زمانی که انسان به برکت حضور در حریم اربعین و مراقبه دیـده اعمـال خویش، خطیا را رها می‌کند، ظرفیت وجـودی او برای دریافت انوار الهی به‌شدت گسترش می‌یابد و توفیق درک حقایق هستی را پیدا می‌کند.

وی در ادامه به ارتباط مستقیم طهارت عمل با گشایش‌های معنوی در ایام اربعین اشاره کرده و یادآور می‌شود: راهپیمایی اربعین فرصتی طلایی برای تمرین ترک گناه و ماندگاری در فضای پاکی است. وقتی زائر حسینی تصمیم می‌گیرد دست، چشم، زبان و گوش خود را از آلودگی حفظ کند، درواقع به برکت حضرت سیدالشهد(ع) گامی به سوی مقام مؤمنان واقعی برمی‌دارد. درواقع دینی تأکید شده مؤمن واقعی دارای دیده‌ای بصیر و گوش الهی با به‌درستی درک کند. انسان با ترک خطایا به تنها بار خود را در این سفر معنوی سبک می‌کند، بلکه شایستگی همراهی با اولیای الهی را کسب می‌کند. این پاکی درون موجب می‌شود زائر پس از بازگشت از سفر اربعین نیز بتواند این طهارت را در زندگی روزمره خود حفظ و در برابر وسوسه‌ها ایستادگی کند.

■آزمون‌های تاریخی پرهیز از دنیاطلبی و ایستادگی در راه حق

این استاد اخلاق برای تبیین سنت‌های الهی در آزمون بندگان به آیات کریم تمسک جسته و بیان می‌کند: قرآن کریم برای نشان دادن راه مستقیم به زائـران و مجـاهـدان مسـیر حق، داستان‌های عبـرت‌آموزی از اقـوام گذشته نقل می‌فرماید. یکی از این داستان‌های مهم، جریان بنی‌اسرائیل پس از عصر حضرت موسی(ع) است. گروهی از آنان نزد پیامبر خویش آمدند و درخواست کردند فرمانده و پادشاهی برایشان تعیین شود تا زیر پرچم او در راه خدا نبرد کنند و دیار غصب‌شده خود را از دست دشمنان بازپس گیرند. آنان ادعا می‌کردند از خانه و کاشانه خود رانده شده‌اند و انگیزه‌ای قوی برای جهاد دارنـد. اما هنگامی که دستور نبرد نازل شد، بیشتر آنان به عهد خود وفا نکردند. قرآن کریم در سوره مبارکه بقره آیه ۶۴۲ این واقعه تاریخی را چنین بیان می‌فرماید: «إِذْ قَالُوا لِنَبِيٍّ لَّهُمُ ابْعَثْ لَنَا مَلِكًا نُّقَاتِلْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ قَالَ هَلْ عَسَيْتُمْ إِن كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِتَالُ أَلَّا تُقَاتِلُوا قَالُوا وَمَا لَنَا أَلَّا نُقَاتِلَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَقَدْ أُخْرِجْنَا مِن دِيَارِنَا وَأَبْنَائِنَا فَلَمَّا كُتِبَ عَلَيْهِمُ الْقِتَالُ تَوَلَّوْا إِلَّا قَلِيلًا مِّنْهُمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِالظَّالِمِينَ». این آیه نشان می‌دهد ادعـای دیـن‌داری بدون پایبندی عملی و تحمل سختی‌ها، در آزمایش‌های واقعی رنگ می‌بازد. آیت‌الله جاودان درخصوص معیارهای الهی در انتخاب رهبران و مربیان جامعه تصریح می‌کند: وقتی پیامبر بنی‌اسرائیل به امر پروردگار، طالوت را به عنوان فرمانده آنان معرفی فرمود، مردم به دلیل ملاک‌های نادرست خود اعتراض کردند؛ چرا که ثروت و تبار مادی را شرط پادشاهی می‌دانستند. خود را بر پایه طهارت، تزکیه نفس و تقوا، نه به دلیل دو ویژگی مهم برگزیده است که عبارت اند از دانش فراوان و توانمندی برجسته جسمانی. قرآن کریم در آیه ۷۴۲ سوره بقره معیارهای واقعی کارآمدی را آگاهی عمیق و توان جسمی و روحی برای اداره امور ذکر کرده است. همان‌گونه که امام خمینی(ره) نیز با وجود سن بالا، از قوتی استثنایی و نشاطی بی‌نظیر برخوردار بودند و ساعت‌های طولانی در طول روز به هدایت امور جامعه، شنیدن مشکلات مردم و تدبیر امور کشور می‌پرداختند و این قوت جسمی و روحـی خـدادادی، توانسـت جامعه اسلامی را از تلاطم‌ها عبور دهد.

■آزمون خویشتن‌داری و راهکارهای درونی برای ثبات قدم در راه حق

این پژوهشگر دینی آزمون نهر آب در سپاه طالوت را الگویی آشکار بـرای زائـران اربعین دانسته و می‌گوید: سپاه طالوت در شرایط پیاده‌روی طولانی و عطش شدید با آزمون نهر آب مواجه شدند تا عیار خویشتن‌داری آنان سنجیده شود؛ چنان‌که قرآن کریم در آیه ۹۴۲ سوره بقره می‌فرماید: «فَلَمَّا فَصَلَ طَالُوتُ بِالْجُنُودِ قَالَ إِنَّ اللَّهَ مُبْتَلِيكُم بِنَهَرٍ فَمَن شَرِبَ مِنْهُ فَلَيْسَ مِنِّي وَمَن لَّمْ يَطْعَمْهُ فَإِنَّهُ مِنِّي إِلَّا مَنِ اغْتَرَفَ غُرْفَةً بِيَدِهِ فَشَرِبُوا مِنْهُ إِلَّا قَلِيلًا مِّنْهُمْ». این نهر نمادی از وسوسه‌ها و خطایایی است که در طول سیر و سلوک پیش می‌آید و عبور سربلندانه از آن، شرط ماندن در مدار حق است. عبارت «فَإِنَّهُ مِنِّي» یادآور کلام حضرت رسول اکرم(ص) درباره حضرت سلمان است که فرمودند: «سَلْمَانُ مِنَّا أَهْلَ الْبَيْتِ». زائر حسینی نیز اگر بخواهد در زمره یاران حقیقی اباعبدالله(ع) جای گیرد، باید با پرهیز کامل از گناهان، چشمه‌های آلودگی را بر خویش ببندد تا به حقیقت طهارت و پیوند ولایی دست یابد.

وی در ادامه، پیروزی جمعیت اندک صابر بر لشکر عظیم جالوت را نتیجه ایمان راسخ به معاد دانسته و یادآور می‌شود: آنان که از نهر لغزش ها گذشتند، با توکل بر خدا گفتند: «كَم مِّن فِئَةٍ قَلِيلَةٍ غَلَبَتْ فِئَةً كَثِيرَةً بِإِذْنِ اللَّهِ وَاللَّهُ مَعَ الصَّابِرِينَ»(سوره بقره، آیه ۹۴۲). این نگاه توحیدی ثابت می‌کند زائر حسینی در مواجهه با سخت‌ترین موانع، اگر بر پایه‌های طهارت بایستد، بر تمام دشواری‌ها غلبه خواهد کرد.

آیت‌الله جـاودان راهکـار عملی برای حفظ این طهارت و توفیق در ترک گناه را در دو امر اساسی خلاصه کرده و تصریح می‌کند: گام نخست، اهتمام ویژه به اقامه نمازهای پنج‌گانه در اول وقت با رعایت دقیق شرایط صحت است که همانند ذرّ محکمی از روح انسان در برابر خطایا محافظت می‌کند. گام دوم، توسل روزانه و با توجه به ساحت مقدس حضرت ولی‌عصر(عج) از طریق قرائت زیارت مبارکه آل یاسین است؛ امری که توان معنوی زائر را برای پاک زیستن و ثبات قدم در راه حق به‌شدت ارتقا می‌دهد.

■آرامش باطنی سالکان راه حسینی و درک خطبه‌های صبر

این استاد اخلاق به آثار دنیوی پاک‌زیستی و آرامش ناشی از مراقبه حسینی پرداخته و اظهار می‌کند: کسی که گناه را از زندگی خود بیرون می‌راند، به آرامشی عمیق و دست‌نیافتنی می‌رسد که هیچ حادثه وزمره‌ای نمی‌تواند آن را برهم زند. بزرگان اخلاق و علمای واوسته همچون مجتهد مرحوم آیت‌الله سید جمال‌الدین گلپایگانی(ره) در سخت‌ترین شرایط محیطی و گرمای طاقت‌فرسا، با حضور در فضاهای معنوی، چنان آرامشی را تجربه می‌کردند که سختی‌های مـادی در برابـر آنان کاملاً بی‌اثر می‌شد. این همان سکینه الهی است که خدای متعال به بندگان یاکدامن عطا می‌فرماید. انسان اگر به برکت زیارت اربعین و مراقبه دائمی موفق به ترک خطایا شود، زندگی خانوادگی و اجتماعی او نیز سرشار از حلم، صبر و گوارایی خواهد شد و سخت‌ترین ناملایمات را با بردباری کریمانه تحمل خواهد کرد.

آیت الله جـاودان در پایان با گـره زدن مفاهیم طهارت روح به حماسه جاودان عاشورا و اربعین تصریح می‌کند: عالی‌ترین تجلی این صبر و رضا در رفتـار حضرت زینب کبـری(س) بـروز یافت. ایشان پس از تحمل سنگین‌ترین مصائب، زمانی که در قتلگاه در میان انبوه سنگ‌ها و شمشیرهای شکسته پیکر مطهر بـرادر را یافتند، با روحی بسیـار بـزرگ و مطمئن دسـت‌ها را زیـر آن پیکر مطهر بردند و عرض کردند: «اللَّهُمَّ تَقَبَّلْ مِنَّا هَذَا الْقُرْبَانَ» «خدایا این قربانی را از آل محمد قبول بفرما». این اوج مقام رضا و پاکی روح است. زیارت اربعین، تجدید عهدی است با این مکتب صفا و فداکاری است. زائران حسینی در این ایام با قرائت فرازهای زیارت عاشورا و زیارت اربعین، ازجمله «السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ وَعَلَى الْأَرْوَاحِ الَّتِي حَلَّتْ بِفِنَائِكَ عَلَيْكَ مِنِّي سَلَامُ اللَّهِ أَبَداً مَا بَقِيتُ وَبَقِيَ اللَّيْلُ وَالنَّهَارُ...» پیمان می‌بندند زندگی خود را بر پایه طهارت، ترک گناه و ثبات‌قدم در راه ولایت بنا نهند.

آنچنان که امسال نیز بیش از پیش باید و نام رهبر شهید، در زیارت نیابتی و درخواست انتقام در این حرکت عظیم جلوه دارد.

اربعین و راه بهره‌مندی زائران و جامانده‌گان از این سفر معنوی در گفت‌وگو با آیت‌الله مدنی

اربعین؛ از هم‌قدمی تا هم‌بستگی زیر پرچم ولایت

مریم احمدی شیروان | بیستم صفر رسید و دل، بی‌قرارتر از هر روز دیگری برای آغوش کربلاست. دل‌هایی که امسال یاد رهبر شهید را نیز به همراه دارند. چه برای آن‌ها که گرد و خاک جاده بر لباسشان نشسته، چه برای ما که از راه دور سلام می‌دهیم. حقیقت این است که جاذبه حسینی مرز نمی‌شناسد.

اما آیا سفره پربرکت اربعین برای جامانده‌گان هم پهن است. بـرای تبیین ایـن امـر، با آیت‌الله سیدمحمود مـدنی بجستانی، اسـتاد دروس خـارج و کارشناس دینی گفت‌وگو کرده‌ایم.

■زیارت؛ موهبتی الهی برای جان‌های مشتاق

آیت‌الله مدنی زیارت را عطیه‌ای ویژه از جانب پروردگار می‌داند که تنها نصیب بندگان مشتاق می‌شود. او می‌گوید: اصل زیارت و سنت دعا بر مزار مؤمنان، حقیقتی اثبات‌شده در سیره پیامبر اکرم(ص) است. در متون معتبر حدیثی آمده که حضرت در ساعات پایانی شب به قبرستان بقیع می‌رفتند و می‌فرمودند: «السَّلَامُ عَلَيْكُمْ دَارَ قَوْمٍ مُؤْمِنِينَ، اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِأَهْلِ الْبَقِيعِ». این سیره روشن نشان می‌دهد اصل زیارت، سنتی نبوی و مورد پذیرش تمامی مسلمانان است؛ هر چند درجه بهره‌مندی افراد از این خوان نعمت معنوی یکسان نیست.

ایشان در تبیین تفاوت میزان بهره‌مندی افراد از این فیض الهی اضافه می‌کند: همان گونه که انسان‌ها در نعمت بینایی ظاهری یکسان نیستند، در درک حقایق معنوی نیز گروهی به دلیل اشتغالات دنیوی یا غفلت‌های روحی، از فیض حضور در مشاهد شریفه و حتی فرستادن یک سلام ساده محروم می‌مانند. در نقطه مقابل، جان‌های آگاهی قرار دارند که در تمام لحظات زندگی، دل را در آستانه یاد پروردگار و اولیای الهی حاضر می‌بینند. انسان مؤمن باید بکوشد در هر نقطه‌ای از جهان، ارتباط قلبی خود را با آستان اهل‌بیت(ع) حفظ کند؛ چرا که حقیقت زیارت، پیش از آنکه پیمودن راه با قدم‌های ظاهری باشد، حرکت و پرواز دل به سوی سرچشمه طهارت است.

■حضور قلبی و امکان زیارت از راه دور

این کارشناس دینی برای تبیین حقیقت زیـارت مـداوم و توجه همیشگی دل، به سیره سالکان و بزرگان اشاره کرده و می‌گوید: شهید آیت‌الله مطهری نقل می‌کرد در سفری به مشهد مقدس، علامه طباطبایی(ره) به دلیل خستگی کنار ستونی در ایستگاه راه‌آهن نشسته و آن ستون را بوسید. در پاسخ به تعجب دیگران فرمود: تمام این شهر به واسطه انتساب به آستان حضرت رضا(ع) بوسیدنی است. همچنین از برخی بزرگان نقل شده با هر بار نوشیدن آب، یاد مصائب کربلا به دست چپ می‌ریختند تا همان عمل ساده، جانشان را نورانی کند. این رفتارها به‌روشنی نشان می‌دهد زائر حقیقی، تمام لحظات زندگی خود را با یاد و محبت اولیای الهی پیوند می‌زند.

استاد حوزه علمیه قم درباره راهکار بهره‌مندی جامانده‌گان از زیارت می‌افزاید: در جلد چهارم کتاب شریف کافی، روایتی از حنان بن سدیر نقل شده که خدمت امام صادق(ع) رسید. حضرت از او پرسیدند آیا به زیـارت قبر امـام حسین(ع) می‌رود؟ وقتی او از طولانی بودن مسافت و عدم امکان حضور مداوم سخن گفت، حضرت راهکاری بسـیر آسان و عمیق به او آموخته و فرمودند به بالای بام برو، نگاهی به دست راست و نگاهی به دست چپ کن، سپس سر به آسمان بردار و به طرف قبر حضرت بگو: «السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا أَبَا عَبْدِاللَّهِ، السَّلَامُ عَلَيْكَ وَ رَحْمَةُ اللَّهِ وَ بَرَكَاتُهُ». حضرت تأکید فرمودند با این عمل، ثواب زیارت برای فرد ثبت می‌شود؛ از این رو، تمامی دلدادگان و جامانده‌گان می‌توانند، زائر حقیقی اربعین باشند.

■قرب الهی و پاک‌سازی جان از گناهان

آیت‌الله مدنی با بیان اینکه نخستین برکت زیارت، قرب الهی و طهارت روح است، می‌گوید: زیارت نیز از برجسته‌ترین اعمال قرب به خداوند است. در کتاب شریف کامل الزیارات روایتی از امام صادق(ع) نقل شده که وقتی فردی با قصد زیارت غسل می‌کند، از جانب پیامبر اکـرم(ص) بشارت می‌یابد که از همراهان ایشان در بهشت خواهد بود. همچنین «مَنْ زَارَهُ يُرِيدُ بِهِ وَجْهَ اللَّهِ أَخْرَجَهُ اللَّهُ مِنْ ذُنُوبِهِ كَمَا وَلَدَتْهُ أُمُّهُ»؛ یعنی هر کس برای رضای خدا به زیارت برود، خداوند او را از گناهانش پاک می‌کند مانند روزی که از مادر متولد شده است. این آموزه‌های نورانی یادآور می‌شوند با هر سلام خالصانه، دفتر اعمال انسان از بدی‌ها پاک شده و فرصتی دوباره برای بندگی خالصانه فراهم می‌شود.

■ریشه‌های قرآنی جاذبه حسینی و همبستگی امت

این استاد حوزه علمیه ریشه قرآنی این شیفتگی میلیونی را به دعای حضرت ابراهیم(ع) پیوند داده و می‌گوید: وقتی حضرت ابراهیم(ع) ذریه خود را در بیابان خشک مکه اسکان داد، از خـدا خواست دل‌هـای گروهی از مردم را شیفته و مجذوب آنان کند. (آیه ۳۷ سوره ابراهیم). مفسران معتقدند این کشش بی‌مانند که امروز در روز راهپیمایی اربعین می‌بینیم، استجابت همان دعای ابراهیمی و لطف ویژه الهی است. این جاذبه معنوی رزق و پاداشی است که پروردگار به پاکی عمل و خلوص نیت بندگان مشتاقش اختصاص می‌دهد.

آیت‌الله مدنی با اشاره به نقش زیارت در شکل‌گیری هویت واحد اسلامی می‌گوید: در آموزه‌های دینی، عبادت‌های ظاهری زمانی به روح و کمال واقعی می‌رسند که با پیوند ولایت و معرفت اولیای خدا همراه باشند. همان طور که در روایت‌ها آمده، هدف از طواف خانه خدا نیز گره خوردن دل‌ها با محور هدایت الهی است. حماسه زیارت اربعین دقیقاً تجلی همین حقیقت است؛ رویدادی عظیم که میلیون‌ها انسان را فارغ از نژاد، رنگ و قومیت، حول محور محبت سیدالشهدا(ع) گرد هم می‌آورد و عالی‌ترین جلوه برادری و همبستگی امت اسلامی را به نمایش می‌گذارد.

■آداب زیارت؛ ماندگاری برکات و توشه معرفت

ایشان در ادامه درباره نقش حرمین ائمه(ع) می‌افزاید: این بارگاه‌ها همواره مرکز جوشش معارف دینی بوده‌اند؛ به طور مثال شکل‌گیری حوزه علمیه نجف در جوار بارگاه امیرالمؤمنین(ع)، برکات مرقد مطهر امام رضا(ع) در مشهد که ایران را به کانون معارف اهل‌بیت(ع) تبدیل کرده و مزار حضرت فاطمه معصومه(س) که زمینه‌ساز برپایی حوزه علمیه قم شده، گواهی روشن بر نقش این مزارات در رشد علمی و هدایت جوامع است. از سوی دیگر، فرازهای زیارت‌نامه‌ها حکم مشی عملی زندگی را ترسیم می‌کنند؛ وقتی زائر عباراتی چون «أَشْهَدُ أَنَّكَ قَدْ أَقَمْتَ الصَّلَاةَ وَآتَيْتَ الزَّكَاةَ» یا جملات زیارت امین‌الله مانند «أَشْهَدُ أَنَّكَ جَاهَدْتَ فِي اللَّهِ حَقَّ جِهَادِهِ وَعَمِلْتَ بِكِتَابِهِ وَاتَّبَعْتَ سُنَنَ نَبِيِّهِ» را می‌خواند، فرامی‌گیرد که پیروی از اهل‌بیت(ع) در اقامه نماز، پرداخت زکات و مجاهدت در راه خداست. بدین ترتیب زائر ابعاد فردی و اجتماعی زندگی خویش را بر اساس سیره معصومین(ع) تنظیم می‌کند.

آیت‌الله مدنی در تبیین راهکارهای ماندگاری آثار زیارت می‌گوید: برکات زیارت مانند احساس گرمای خورشید پس از غروب در جان باقی می‌ماند، اما تثبیت این طهارت روحی نیازمند پرهیز از گناه و پاسداری از این سرمایه گرانبها در طول زندگی است. در روایتی از امام صادق(ع) پاداش‌های عظیمی برای زائر برشمرده شده، مشروط بر اینکه زیارت همراه با شناخت دقیق مقام امامت و هدایت باشد. زائر باید با دلی خاضع گام در راه بگذارد و در طول مسیر، رنج‌های کاروان اسیران کربلا، حضرت زینب(س) و امام سجاد(ع) را یاد کند تا این حرکت معنوی، جان او را جلا داده و سیر سلوکی‌اش را به کمال برساند.

این پیاده‌روی مقدس، الگویی نوین از زیست مؤمنانه و تمرینی برای جامعه آرمانی مهدوی است؛ جایی که موامات، همدلی و برادری جایگزین منفعت‌طلبی فردی شده و ارزش‌های اخلاقی در عالی‌ترین سطح تجلی می‌یابد.

■کرامت میزبانان؛ خدمت در اوج ایثار

در این میان، میهمان‌نوازی مردم شریف عراق جایگاه ویـژه‌ای دارد. آنـان که خانـه‌های خـود را موکب‌های خدمت‌رسانی می‌کنند، با تمام وجود از زائران پذیرایی کرده و خدمت به عاشقان حسین را افتخار بزرگ خود می‌دانند. این رفتار کریمانه، ریشه در محبت عمیق آنان به اهل‌بیت(ع) دارد و نشان‌دهنده روح بزرگ، غیرتمند و مؤمن مردمی است که در سخت‌ترین شرایط نیز خدمت به زائران را بر هر امر دیگری مقدم می‌دارند.

اربعین، نه تنها احیای یاد و نام سیدالشهد(ع)، بلکه احیای روح مسئولیت‌پذیری، وحدت، بصیرت و مقاومت امت اسلامی است. این حرکت، فرصتی مغتنم برای تعمیق معرفت حسینی و انتقال پیام رهایی‌بخش عاشورا به نسل جوان و جان‌های تشنه حقیقت در سراسر جهان به شمار می‌رود. امید آنکه این اجتماع نورانی، هر سال باشکوه‌تر و پربرکت‌تر برگزار شود و امت شیعه را به سوی عزت، وحدت و استقامت بیشتر رهنمون سازد و جهانیان بیش از پیش با پیام جاودانه امام حسین(ع) آشنا شوند.

یادداشت

آیت‌الله محمدجواد فاضل لنکرانی

ابعاد معرفتی اجتماع اربعین

از احیای امامت تا ابلاغ امامت

اجتماع اربعین تنها یک گردهمایی مناسکی یا آیین عبادی مقطعی نیست، بلکه پدیده‌ای تمدنی و مظهر تجلی توحید عملی در عرصه اجتماع است که وظیفه دارد همه بشریت را حول محور امامت گرد آورد. اگرچه امامت از منظر کلامی، باور اختصاصی مکتب تشیع است اما حقیقت آن، پاسخی مستقیم به ندای فطرت یک انسان هاست. از این رو، پیام اربعین فراتر از مرزهای مذهبی، پیام پیوند جان‌های آزاده با حقیقت ولایت الهی و دستیابی به الگوی کامل زیست انسانی است.

■اربعین؛ رمز وحدت انسانی و بستر تربیت فکری نسل جوان

اربعین، رمز وحدت انسانی و بستر تربیت فکری نسل جوان است. اجتماعی که امت اسلامی را بر پایه اهل‌بیت(ع) و اصحابش در راه خدا تنظیم کرد. این معرفی، یکی از مقدمات مهم برای آشنایی جهانیان با مفهوم امامت و پذیرش آن در عصر ظهور است. امید آنکه دعای سیدالشهد(ع) همراه همه شرکت‌کنندگان در این برنامه جهانی باشد و این حرکت عظیم، بیش از پیش در مسیر امت‌سازی و احیای حقیقت امامت پیش رود.

اهل‌بیت(ع) و اصحاب سیدالشهد(ع) در روز اربعین در کربلا متجلی است؛ حضوری که پس از تحمل آن‌همه مصائب، اسارت و تحقیر، نخستین مطالبه امام سجاد(ع) و حضرت زینب(س) بود و به تحقیق در همان سال نخست نیز واقع شد. این حضور تاریخی، مستند قطعی و حامل پیام اجتماعی و تمدنی آن است. ازاین‌رو، باید نگاه زائران را از مسلح ثواب فردی به افق کلان اجتماعی ارتقا داد. زائر اربعین نباید تنها به بهره‌مندی معنوی شخصی بیندیشد، بلکه باید خود را جزئی فعال از یک حرکت عظیم امت‌ساز بداند. هنگامی که اربعین به‌مثابه یک جریان اجتماعی فراگیر فهم شود، حضور نظام اسلامی نیز برای پشتیبانی از آن یک ضرورت عقلی و شرعی خواهد بود. البته این حضور باید به‌گونه‌ای تنظیم شود که اصالت و مردمی بودن این حرکت مخدوش نشود و نظام اسلامی صرفاً در کنار مردم، وظیفه تسهیل‌گری و صیانت از آن را ایفا کند.

■اربعین؛ بستر معرفی امامت به جهان

یکی از آسیب‌های جدی، تبدیل اربعین به بستری برای پیش‌بینی‌های احساسی و بی‌دلیل درباره ظهور است. این نگاه حقیقت اربعین را مخدوش و جوانان را از مسیر صحیح معرفتی دور می‌کند. باید با صراحت گفت اربعین، زمینه‌ساز معرفت امامت است، اما علائم ظهور نیست. اربعین بهترین فرصت برای معرفی حقیقت امامت به جهان است؛ اینکه بشریت بداند امامی وجود داشت که برای حفظ دین خدا، حادثه‌ای بی‌نظیر را رقم زد و اهل‌بیت(ع) و اصحابش را در راه خدا تقدیم کرد. این معرفی، یکی از مقدمات مهم برای آشنایی جهانیان با مفهوم امامت و پذیرش آن در عصر ظهور است. امید آنکه دعای سیدالشهد(ع) همراه همه شرکت‌کنندگان در این برنامه جهانی باشد و این حرکت عظیم، بیش از پیش در مسیر امت‌سازی و احیای حقیقت امامت پیش رود.

یادداشت

آیت‌الله حاج شیخ محسن فقیهی

تبیین جایگاه راهپیمایی اربعین به عنوان میعادگاه بیعت با امامت

میلیون‌ها قدم تا ولایت؛ روایت زنده اربعین

زیارت شریف اربعین ازجمله شعائر عظیمی است که در فرهنگ اهل‌بیت(ع) جایگاهی ممتاز و بی‌بدیل دارد. این زیارت، نه تنها یادآور مصائب جانسوز سیدالشهد(ع) و یاران باوفای ایشان است، بلکه آینه‌ای روشن از استمرار خط ولایت، مقاومت و وفاداری امت شیعه در طول تاریخ به شمار می‌آید.

در این موسم نورانی، دل‌های میلیون‌ها انسان مؤمن از اقصی نقاط عالم، با انگیزه‌ای واحد و مشترک، به سوی کربلای معلی روانه می‌شوند؛ گویی همه در یک نَفَس، ندای «حبّ الحسین یجمعنا» را سر می‌دهند و در سایه این محبت، وحدتی کم‌نظیر و همبستگی‌ای شگرف پدید می‌آورند.

■میعادگاه ولایت؛ همایش عظیم امت واحده

زیارت اربعین در حقیقت اجتماع عظیم شیعیان حول محور ولایت و محبت امامت است؛ اجتماعی که در آن، مرزهای جغرافیایی، تفاوت‌های قومی، اختلافات زبانی و حتی فاصله‌های فرهنگی رنگ می‌بازد و همه در یک صف واحد، با قلب‌هایی سرشار از معرفت و اخلاص اهل‌بیت(ع)، هویت مشترک خود را بازمی‌یابد و پیام عدالت، کرامت و مقاومت را به جهانیان عرضه می‌کند. در سال‌های اخیر، این حرکت عظیم به یکی از بزرگ‌ترین اجتماعات بشری تبدیل شده است؛ به‌گونه‌ای که بسیاری از ناظران بین‌المللی، آن را بزرگ‌ترین گردهمایی سالانه جهان دانسته‌اند.

■نمایش قدرت نرم شیعه؛ الگوی جامعه مهدوی

این شکوه، جهانیان را به خود خیره کرده و بسیاری به تأمل درباره راز ماندگاری و عظمت این حرکت واداشته است. حقیقت آن است که اربعین، نمایشگاه قدرت نرم شیعه است؛ قدرتی که نه با ابزارهای سیاسی، بلکه با ایمان، محبت، خدمت، ایثار و همدلی جلوه می‌یابد و پیام خود را در سکوت گام‌های زائران و در فروغ اشک‌های عاشقان به گوش دنیا می‌رساند. این پیاده‌روی مقدس، الگویی نوین از زیست مؤمنانه و همراه با همدلی است؛ جایی که موامات، همدلی و برادری جایگزین منفعت‌طلبی فردی شده و ارزش‌های اخلاقی در عالی‌ترین سطح تجلی می‌یابد.

■کرامت میزبانان؛ خدمت در اوج ایثار

در این میان، میهمان‌نوازی مردم شریف عراق جایگاه ویـژه‌ای دارد. آنـان که خانـه‌های خـود را موکب‌های خدمت‌رسانی می‌کنند، با تمام وجود از زائران پذیرایی کرده و خدمت به عاشقان حسین را افتخار بزرگ خود می‌دانند. این رفتار کریمانه، ریشه در محبت عمیق آنان به اهل‌بیت(ع) دارد و نشان‌دهنده روح بزرگ، غیرتمند و مؤمن مردمی است که در سخت‌ترین شرایط نیز خدمت به زائران را بر هر امر دیگری مقدم می‌دارند.

اربعین، نه تنها احیای یاد و نام سیدالشهد(ع)، بلکه احیای روح مسئولیت‌پذیری، وحدت، بصیرت و مقاومت امت اسلامی است. این حرکت، فرصتی مغتنم برای تعمیق معرفت حسینی و انتقال پیام رهایی‌بخش عاشورا به نسل جوان و جان‌های تشنه حقیقت در سراسر جهان به شمار می‌رود. امید آنکه این اجتماع نورانی، هر سال باشکوه‌تر و پربرکت‌تر برگزار شود و امت شیعه را به سوی عزت، وحدت و استقامت بیشتر رهنمون سازد و جهانیان بیش از پیش با پیام جاودانه امام حسین(ع) آشنا شوند.

یادداشت

واکاوی اقتدار اجتماعی امت اسلامی در پیاده‌روی اربعین

اربعین؛ تجلی ایمان جمعی و اقتدار فرهنگی امت

آیت‌الله سیدمجتبی نورمفیدی، رئیس پژوهشگاه مطالعات فقه معاصر | حرکت باشکوه اربعین، آمیزه‌ای چشمگیر از تحمل فردی زائر و اقتدار اجتماعی امت اسلامی است. گام نهادن در مسیر نورانی هنگامی ارجمندتر می‌شود که بر پایه معرفت عمیق و درک پیام‌های حقیقی مکتب اهل‌بیت(ع) استوار باشد. در ادامه، با نگاهی مستند به روایات اصیل دینی، ابعاد معرفتی و اهمیت راهبردی این حماسه عظیم را واکاوی می‌کنیم.

در کامل الزیارات روایتی از حضرت موسی بن جعفر(ع) نقل شده است که جایگاه زیارت سیدالشهد(ع) را به‌روشنی بیان می‌کند. امام کاظم(ع) می‌فرماید: «أَدَّى مَا يُنَابُ بِهِ وَأَبْرَ أَبِي عَبْدِاللَّهِ(ع) بِشَطٍّ فُرَاتٍ إِذَا عَرَفَ حَقَّهُ وَ حُرْمَتَهُ وَ وَلَايَتَهُ أَنْ يُغْفَرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ وَ مَا تَأَخَّرَ».

کمترین پاداشی که برای زائر امام حسین(ع) ذکر شده، آمرزش گناهان گذشته و آینده او است؛ اما این ثواب عظیم مشروط به معرفت حق، حرمت و ولایت آن حضرت است. این نکته بسیار مهم است. برخی گمان می‌کنند این روایت به معنای آن است هر گناهی انجام دهند، زیارت امام حسین(ع) آن را پاک می‌کند و از این پس نیز هر خطایی کنند، مشمول عفو خواهند بود. این برداشت نادرست، منشأ آسیب‌های فراوانی است و موجب سوء استفاده از مفاهیم دینی می‌شود. بارها عرض کرده‌ام ائمه(ع) خود فرموده‌اند: ما نیز به سبب اعمالمان مورد بازخواست قرار می‌گیریم؛ چگونه ممکن است کسی با تمسک به ما از حسابرسی الهی معاف شود؟ این معنا با اصول مسلم دین سازگار نیست.

کسی که با معرفت به حق و حرمت و ولایت امام حسین(ع) به زیارت می‌رود، بی‌تردید دگرگونی درونی و تحول اخلاقی می‌یابد. کسی که آن حضرت را ولیّ خود می‌داند، مسیر زندگی‌اش بر اطاعت و بندگی استوار است، نه بر عصیان و بی‌مبالاتی. چنین انسانی اگر با وجود تلاش در مسیر بندگی، دچار لغزشی شود، مشمول مغفرت الهی خواهد بود؛ نه اینکه از ابتدا چک سفید دریافت کرده باشد که هر چه خواست انجام دهد و گمان کند امام حسین(ع) در قیامت او را نجات خواهد داد. این سخن صحیح نیست.

از سوی دیگر، روایات فراوانی درباره ثواب پیاده‌روی در زیارت امام حسین(ع) وارد شده است؛ برای هر قدمی که زائر با پای پیاده برمی‌دارد، برکات و آثار فوق‌تصور ذکر شده است. درباره زیارت اربعین نیز روایت داریم. افزون بر این، اصل اجتماع مؤمنان در اسلام دارای زشان ذاتی است؛ چه در برپایی مجالس اهل‌بیت(ع)، چه در عبادات جمعی مانند جماعت، حج و عمره. شارع مقدس به کارهای اجتماعی اهتمام ویژه دارد.

وقتی فضیلت بنیادین زیارت حضرت سیدالشهد(ع) و ولی‌عصر(عج) و مورد رضایت کامل شارع مقدس است.

برکات فراوان پیاده‌روی در این مسیر را در کنار جایگاه ویژه روز اربعین قرار می‌دهیم، ابعاد معنوی این حرکت به‌روشنی نمایان می‌شود. از سوی دیگر، مکتب اسلام همواره برای اجتماع مؤمنان و عبادات جمعی ارزش ذاتی قائل شده و در شرایط حساس و پیچیده کنونی جهان اسلام نیز این همبستگی عظیم، اهمیتی مضاعف و راهبردی یافته است.

کنار هم قرار گرفتن این مؤلفه‌های اساسی، یعنی پاداش زیارت، فضیلت پی